

172

Miloš Mraković
Ankica Hošek

Katedra za sistematsku kineziologiju

**RAZLIKE IZMEĐU MALOLJETNIKA KOJIMA SU
IZREČENE VANINSTITUCIONALNE I INSTITU-
CIONALNE SANKCIJE U KOGNITIVNIM I KO-
NATIVNIM KARAKTERISTIKAMA, STAVOVI-
MA PREMA SPORTU I ANGAŽIRANOSTI KINE-
ZIOLOŠKIM AKTIVNOSTIMA**

THE DIFFERENCES BETWEEN JUVENILE DELINQUENTS WITH INSTITUTIONAL AND NON-INSTITUTIONAL JURIDICAL SANCTION IN COGNITIVE AND CONATIVE CHARACTERISTICS, ATTITUDES TOWARD SPORT AND PARTICIPATION IN SPORT ACTIVITIES

The sample consisted of 398 juvenile delinquents punished by noninstitutional and 129 juvenile delinquents punished by institutional juridical sanctions. 28 cognitive tests that were administered were saturated not only with general cognitive factor but with education, symbolic and perceptive reasoning factors. The other 40 conative tests that were administered were saturated not only with general neurotism factor, but with factors of asthenics, conversive and stenic syndrome, extraversion rigidity and personality integration factors and 2 scales, for estimating the degree of participation in sport activities and their attitudes toward sport.

The discrimination of groups in the space of all 70 manifest variables showed that the two groups were significantly different. The delinquents punished by institutional sanctions had higher results on discriminative variable and were more aggressive and depressive, more extrovert, and especially more dominant and with higher degree of cognitive abilities influenced by acculturation (crystallised intelligence) than the delinquents punished by noninstitutional sanctions. The delinquents punished by noninstitutional sanctions were more phobic, more suggestible and more rigid than those belonging to the former group. Nevertheless general neurotism defined in Eysenck's terms was more intensive in the latter group. The delinquents punished by noninstitutional sanctions had generally more positive attitudes toward sport and in higher degree participated in sport activities.

Taking into account the information about the prosecutor's and judges criteria of pronouncing sanctions, these results can be interpreted as the effect of the degree of delict in function of criminogenic psychical characteristics and effect of the court's prognoses about delinquent behaviour of juvenile people with different structure of criminogenic psychical characteristics. Higher engagement in sport and more positive attitude toward sport in delinquents punished by milder sanctions can be ascribed to higher degree of socialisation, and in part to the conformistic acceptance of institutionalised forms of behavior. Equivalently acceptable hypothesis is that criminogenic personality structure defined especially by stenic, extrovert and aggressive characteristics tends to the higher probability of performing serious delicts, in those aggressive tendencies are not canalized by sport, and therefore court pronounces more serious sanctions. According to the relations between cognitive and conative characteristics of delinquents, their sport activity and the seriousness of the pronounced sanctions, it was summarised that programmed kinesiological activity would be very suitable means to prevent delinquent behaviour and their resocialisation.

РАЗНИЦЫ В ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ ХАРАКТЕРИСТИКАХ И ХАРАКТЕРИСТИКАХ ЛИЧНОСТИ В ОТНОШЕНИИ К СПОРТУ И УЧАСТИИ В НЕМ МЕЖДУ НЕСОВЕРШЕНОЛЕТНИМИ ПРЕСТУПНИКАМИ, КОТОРЫМ ВЫНЕСЕН ТЮРЕМНЫЙ ИЛИ НЕТЮРЕМНЫЙ ПРИГОВОР

В выборке, состоящей из 398-и несовершеннолетних, которым вынесен нетюремный приговор, и 129-и несовершеннолетних, которым вынесен тюремный приговор за кражи и преступления с покушением на убийство и в выборке, состоящей из 129-и несовершеннолетних, которым суд за такие же преступления вынес тюремный приговор, проведено также 40 испытаний личности, измеряющих кроме общего фактора невротизма и следующие факторы: астенический, конверзивный и стенический синдром, экстраверсию, ригидность и интегрированность личности. Кроме этого применены одна шкала оценки степени участия в спорте и одна шкала оценки отношения к спорту. Дискриминация групп в пространстве всех 70-и манифестных изменяемых показала, что группы отличаются друг от друга. Более высокие результаты на дискриминативной изменяемой были у несовершеннолетних более высокой степенью агрессивности, депрессии и экстраверзии, и особенно доминанции и ремный приговор, применено 28 испытаний интеллекта, измеряющих кроме общих интеллектуальных вообще более высокой степенью интеллектуальных способностей, в особенности тех, которые под влиянием аккультурации. У несовершеннолетних, которым вынесен нетюремный приговор были повышены степень фобии, суггестивности и ригидности. Все-таки общий невротизм, по Eysenck-у, был сильнее у группы несовершеннолетних с тюремным приговором. У несовершеннолетних, которым суд вынес нетюремный приговор, было более положительное отношение к спорту и они в большей мере занимались им.

В зависимости от критерия на основании которого общественный обвинитель предлагает, а суд выносит приговор несовершеннолетним преступникам, результаты настоящей работы показывают, что эффект степени преступления зависит от криминальных характеристик личности и что имеется связь между этими результатами и прогнозом суда о будущем поведении несовершеннолетних преступников с различной структурой криминальных психических характеристик. Большее участие в спорте и более положительное отношение к нему несовершеннолетним можно объяснить более высоким уровнем социализации этих преступников и, частично, конформистическим приемом общественных норм поведения. Но также можно принять и гипотезу, что криминальная структура личности, которую определяют главным образом стенические, экстраверзивные и агрессивные характеристики будет причиной более высокой вероятности совершения тяжелых преступлений, если агрессивные стремления несовершеннолетних не направлены на спортивные занятия. На основании отношений интеллектуальных характеристик и характеристик личности несовершеннолетних, их участия в спорте и тяжести вынесенного приговора сделан вывод, что программные спортивные занятия могут стать действенным средством превенции преступного поведения и социализации малолетних преступников.

1. UVOD

U posljednje vrijeme specifično područje znanstvenog interesa su istraživanja kojih je svrha da se utvrdi sukladnost između vrste sankcija koje izriče sud za različita krivična djela i različitih faktora na temelju kojih se izriče sankcija za počinjeno krivično djelo. Prema postojećim propisima predviđenim krivičnim zakonikom sud je pri izricanju sankcija dužan povesti računa o težini krivičnog djela, uvjetima pod kojima živi maloljetnik kao i o ličnosti maloljetnika. Za razliku od prva dva kriterija za koje postoji činjenično stanje i objektivno su prisutni, treći kriterij ne mjeri se objektivnim mjernim instrumentima, već procjenom suca na temelju indikatora o oblicima ponašanja, pa se postavlja pitanje u kojoj mjeri sud izriče pravednu sankciju u odnosu na strukturu ličnosti.

Istraživanja provedena u tom pravcu vrlo su ograničena. Nema dovoljno informacija o sukladnosti između izrečenih sankcija i kriterija po kojima bi se sankcija morala donositi, a pogotovo nema informacija o tome u kojoj mjeri sud izriče optimalnu mjeru obzirom na strukturu ličnosti, koja očito, stoji u osnovi svakog krivičnog djela. Odnosno, ne zna se u kojoj mjeri sud čini grešku izričući lakšu sankciju potencijalno i stvarno većem delinkventu obzirom na strukturu ličnosti ili obratno. Dosadašnja istraživanja, naime, pokazala su da je delikt uvijek akt ponašanja, akt reagiranja nezavisan od objektivnih kriminogenih faktora, a sukladno strukturi ličnosti onoga koji reagira, tako da kada su objektivni faktori i izuzetno dominantni, oni se moraju reflektirati kroz strukturu ličnosti. Takva konstatacija temelji se na nizu tzv. analitičkih istraživanja koja su pokazala da postoji vjerojatna povezanost između inteligencije i delinkventnog ponašanja (Merill, 1947; Singh, 1967; Namowicz, 1965; Woodward 1955; Matić, Kovačević, Momirović, Čerlek, Wolf, i Vidaček, 1960 — 1962; Ignjatović, 1965., 1968.), tako da delinkventi imaju npr. niži QI od nedelinkvenata, kao i između inteligencije i vrste delikta, tako da npr. oni koji vrše falsifikate i provale imaju viši stupanj inteligencije, a seksualni prestupnici i oni koji vrše delikte protiv života i tijela imaju niži nivo inteligencije ili su intelektualno defektni (Webster, 1959; East, Stocke i Joung, 1942; Milner, 1949; Marouz, 1955.). Ta su istraživanja također pokazala da postoje određene relacije između delinkventnog ponašanja i konativnih faktora, posebno između konativnih faktora i nekih tipova delinkventnog ponašanja (Freeman, 1961; Richardson i Rocabuch, 1965; Hurthy, 1966; Shinoshara i Jenkis, 1967.).

Zatim se ta konstatacija zasniva na nizu strukturalnih istraživanja koja su, iako malobrojna, dala značajnije rezultate od analitičkih zbog multivarijantnog pristupa delinkventnim oblicima ponašanja, (Kiperis, 1965; Baker i Sarbin, 1956; Hurwitz, 1965; Kovačević, 1965; Wolf, 1965; Horga i Kovačević, 1966; Hartman i Engelsmann, 1966; Momi-

rović, Kovačević, Singer i sur., 1968.) i koja su pokazala egzistenciju tipičnih veza između latentnih dimenzija kod delinkventne populacije ili različitih tipova delinkventnih populacija i ukazala na razlike u strukturi ličnosti između delinkvenata i nedelinkvenata.

Konačno se ta konstatacija zasniva i na znanstvenim istraživanjima prediktivnog značaja (Glueck E. T. i S. Glueck, 1950, 1962., 1963. i 1966; Jacks, 1966; Meyer, 1966; Hartmann i Adam 1966; Momirović, Kovačević, Singer i sur. 1968.) koja omogućuju utvrđivanje stupnja vjerojatnosti delinkventnog ponašanja. U nekim slučajevima greška prognoze nije bila veća od 18,8%, na osnovu čega je bilo moguće zaključiti da je prevencija delinkventnog ponašanja moguća, kao i da je moguće odrediti vjerojatnost recidivizma za određene uvjete i intervale vremena.

Prema tome, ako struktura ličnosti sudjeluje u počinjanju krivičnog djela, što i pozitivni propisi uvažavaju, a imajući u vidu da sud pri izricanju sankcija ne vrši objektivno mjerenje relevantnih dimenzija ličnosti, već o ličnosti stvara mišljenje na temelju vanjskih manifestacija, postavlja se pitanje u kojoj mjeri sud donosi konzekventno adekvatne odluke. Ispitivanja koja su provedena kod nas (Kovačević, Singer, Momirović, 1973.) sa svrhom da se utvrde relacije između kriterija sudova pri izricanju sankcija i težine sankcija pokazala su da postoje statistički značajne relacije između modaliteta protiv-imovinskih krivičnih djela i odluka suda, kao i između djela protiv života i tijela i dostojanstva ličnosti i odluka suda. Za djela okarakterizirana kao teža i teška sud izriče institucionalne mjere, a za lakša krivična djela izriče vaninstitucionalne mjere. Statistički značajne relacije utvrđene su i između većeg broja drugih od ukupno 42 varijable i odluka suda, a najveće između onih koje se odnose na različite oblike ponašanja i odluka suda.

Nije međutim utvrđeno o kojoj mjeri karakteristike strukture ličnosti diferenciraju maloljetne delinkvente na one kojima sud izriče institucionalne mjere i one kojima sud izriče vaninstitucionalne mjere, a što je predmet ovog istraživanja.

Ovo istraživanje ima i kineziološki karakter. Neka dosadašnja istraživanja pokazala su (Mraković, 1970.) da postoje razlike između delinkvenata i nedelinkvenata u stupnju angažiranosti kineziološkim aktivnostima i u nekim kognitivnim i konativnim faktorima, posebno u anksioznosti i agresivnosti, iz čega je bilo moguće pretpostaviti da je s pomoću kinezioloških aktivnosti moguće djelovati na redukciju maloljetničke delinkvencije posebno iz razloga što o tim dimenzijama ovisi i uspjeh u kineziološkim aktivnostima. Također je utvrđeno (Hošek, 1972.) da kod maloljetnih delinkvenata kognitivni i konativni faktori imaju različit, ali u većini slučajeva logički fundiran doprinos u deskripciji intenziteta bavljenja kineziološkim aktivnostima i stavova prema tim aktivnostima.

Ovim istraživanjem želi se utvrditi kakve su karakteristike ličnosti maloljetnih delinkvenata

kojima su izrečene institucionalne, a posebno kakve su karakteristike ličnosti onih kojima su izrečene vaninstitucionalne mjere. Također se želi utvrditi kakve su karakteristike tako grupiranih delinkvenata u odnosu na kineziološke varijable definirane kao intenzitet bavljenja kineziološkim aktivnostima i stavovi prema kineziološkim aktivnostima.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Obzirom na interes da se utvrdi u kojoj mjeri različite karakteristike strukture ličnosti sudjeluju pri donošenju odluka o vrsti sankcija za počinjena krivična djela, kao i da se utvrdi vrijednost kinezioloških varijabli u diskriminaciji maloljetnika kojima su izrečene institucionalne i vaninstitucionalne mjere, osnovni ciljevi ovog istraživanja definirani su na slijedeći način:

- (1) utvrditi karakteristike strukture ličnosti maloljetnih delinkvenata obzirom na institucionalne i vaninstitucionalne mjere;
- (2) utvrditi značajnost razlika u intenzitetu bavljenja kineziološkim aktivnostima kod maloljetnih delinkvenata kojima su izrečene institucionalne i vaninstitucionalne mjere;
- (3) utvrditi značajnost razlika u stavovima prema angažiranosti kineziološkim aktivnostima kod maloljetnih delinkvenata prema kojima su primijenjene institucionalne i vaninstitucionalne mjere.

3. UZORAK ISPITANIKA

Uzorak ispitanika izveden je iz populacije maloljetnih delinkvenata tri socijalističke republike u Jugoslaviji (SR Hrvatske, SR Slovenije i SR Bosne i Hercegovine), koji nisu mlađi od 15 i stariji od 21 godine, muškog spola, kojima je izrečena sankcija za evidentna krivična djela protiv imovine ili protiv života i tijela. Kako bi se dobio uvid u strukturu ličnosti maloljetnih delinkvenata od momenta izricanja sankcije pa do završetka penalnog postupka, a zbog objektivne mogućnosti da se provede istraživanje longitudinalnog tipa, uzorak je podijeljen na skupine ispitanika kojima je tek počelo izvršenje sankcije, na skupinu kojoj je sankcija istekla i skupinu prema kojoj je obustavljen postupak po načelu oportuniteta.

Ukupan efektiv uzorka iznosio je 527 ispitanika, koji su za svrhe ovog istraživanja podijeljeni na dva subuzorka prema vrsti sankcija.

Jednu grupu sačinjavalo je ukupno 129 ispitanika kojima je izrečena jedna od slijedećih institucionalnih mjera: upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojno-popravni dom i maloljetnički zatvor. Drugu skupinu sačinjavalo je ukupno 398 ispitanika, kojima je izrečena jedna od slijedećih

vaninstitucionalnih mjera: ukor, pojačani nadzor roditelja ili staratelja i pojačani nadzor organa starateljstva.

Institucionalnim i vaninstitucionalnim mjerama obuhvaćeno je 98% maloljetnih delinkvenata, pa su druge vrste sankcija kao što je npr. upućivanje u specijalne ustanove ili upućivanje u drugu porodicu izuzete, jer se gotovo i ne primjenjuju.

4. UZORAK VARIJABLI

Ispitivanje je provedeno sa ukupno 68 eksperimentalno nezavisnih mjera kognitivnih i konativnih osobina i dvije kineziološke varijable.

Provjera kognitivnih osobina izvršena je na temelju 28 varijabli koje su sadržane u B-seriji Z. Bujasa, Revidiranoj seriji beta D. E. Kellogga i N. W. Mortona, baterijama SVPN-1 i SVPN-2 M. Reuchlina i E. Valina, u GVERTOS-u. I. Ignjatovića i A. Bukvića i B-skali iz 16 PF R. B. Cattella.

Procjena konativnih osobina izvršena je na temelju 40 varijabli grupiranih u baterijama 16 PF R. B. Cattella, MPI H. J. Eysencka, 18 PF K. Momirovića, ACK M. Mrakovića, S-testu V. Kovačevića i BESK skali Lj. Stojića i D. Radovanovića.

Stupanj angažiranosti kineziološkim aktivnostima procijenjen je s 4 paralelne skale K-2 M. Mrakovića, a stavovi prema kineziološkim aktivnostima utvrđeni su skalom stavova K-1 M. Mrakovića.

5. METODE OBRADE REZULTATA

Razlike između maloljetnika kojima su izrečene institucionalne i vaninstitucionalne sankcije u prostoru kognitivnih i konativnih varijabli i varijabli za procjenu stupnja angažiranosti kineziološkim aktivnostima i stavova prema sportu analizirane su metodom kanoničke diskriminativne analize.*

Budući da se radilo o diskriminaciji samo dvije grupe ova je metoda ekvivalentna Fisherovoj metodi linearnih diskriminativnih funkcija; a iz istih razloga Wilksov test značajnosti prvog (i jedinog) koeficijenta kanoničke diskriminacije ekvivalentan je Hotellingovom T^2 testu ili testu značajnosti Mahalanobisovog D^2 odstojanja.

U komparativne svrhe osim Wilkovog testa značajnosti skupa koeficijenata kanoničke diskriminacije primijenjen je X^2 test značajnosti svakog koeficijenta kanoničke diskriminacije. Naravno, budući da je postojao samo jedan korjen, oba testa ispituju istu hipotezu. Centroidi grupa u diskriminativnoj varijabli izračunani su da bi se mogla ocijeniti pozicija grupa u diskriminativnom prostoru. Test značajnosti razlika između vektora aritmetičkih sredina ekvivalentan je testu značajnosti razlika između tih centroida.

* Primijenjen je Veldmanov program DISCRA koga je za sistem UNIVAC, serija 1100 adaptirao L. Zlobec. Analize su provedene na Računskom centru Sveučilišta u Zagrebu.

Osim koeficijenata diskriminacije varijabli izračunate su i korelacije varijabli sa diskriminativnom varijablom; ovo zato da se mogu odrediti relativni doprinosi varijabli diskriminaciji između grupa.

Budući da su se vektori aritmetičkih sredina grupa značajno razlikovali, bilo je opravdano testirati seriju hipoteza o razlikama aritmetičkih sredina za svaku pojedinu varijablu. Ovo je učinjeno jednofaktorskom analizom varijance; kako je dobro poznato, u slučaju dvije grupe taj postupak daje identične rezultate onima koje daje primjena Studentovog t-testa za dvije nezavisne grupe.

6. REZULTATI I DISKUSIJA

Na osnovu 70 primijenjenih mjernih instrumenata, na uzorku od 398 maloljetnika kojima je izrečena ma koja od vaninstitucionalnih sankcija i na uzorku od 129 maloljetnika kojima je izrečena ma koja od predviđenih u ovom istraživanju institucionalnih sankcija, bilo je moguće spomenute grupe diferencirati sa kvadratom koeficijenta kanoničke diskriminacije od .239, što odgovara koeficijentu kanoničke diskriminacije od .49. Naravno, time je iscrpljen cijeli trag matrice $W^{-1}A$, budući je, s obzirom da se radilo samo o dvije grupe, ta matrica singularna sa rangom 1. Iako je diskriminativna matrica $W^{-1}A$ sadržavala relativno malo intergrupne varijance, ipak je kanonička diskriminacija bila značajna, jer se na temelju Wilksova testa za 70 i 456 stupnjeva slobode hipoteza, da se analizirane grupe ne razlikuju u prostoru primijenjenih varijabli mogla odbaciti sa pogreškom tipa I od .0046. Približno jednak rezultat dao je i Bartlettov test značajnosti prvog i jedinog karakterističnog korjena diskriminativne matrice i Hi-kvadrat za taj korjen je 105.35, što je za 70 stupnjeva slobode značajno na razini od $P_1 = .0059$.

Prema tome, maloljetnici kojima je sud na temelju prijedloga javnog tužioca (korelacija između prijedloga javnog tužioca i odluke suda je .97 kod sudovanja maloljetnicima; Singer, Kovačević, Momirović, 1973.) izrekao neku od institucionalnih mjera, bitno se razlikuju po strukturi kognitivnih i konativnih dimenzija, angažiranosti kineziološkim aktivnostima i stavovima prema sportu.

Diskriminacijski koeficijenti koji omogućavaju kondenzaciju sistema upotrebljenih varijabli u jednu diskriminativnu varijablu koja omogućava maksimalnu separaciju grupa, navedeni su u tabeli 1. Naravno, budući da je analiza provedena na originalnim rezultatima, ovi su koeficijenti međusobno inkomparabilni jer zavise od varijance svake varijable iz analiziranog sistema. Vidi se ipak, da neke varijable neznatno doprinose diskriminaciji između grupa, jer rezultati u tim varijablama praktički ne sudjeluju u formiranju diskriminativne varijable.

TABELA 1
DISKRIMINACIJSKI KOEFICIJENTI
VARIJABLI

TBK	.01	BESK	-.77	AR	.02
TU	.15	CA	.04	SL	-.01
TSB	.08	CB	-.16	SIN	-.04
TP	-.00	CC	-.02	A ₁	-.00
TO	-.22	CE	.02	F ₂	-.09
TSR	.05	CF	-.11	O ₃	.03
TNS	-.14	CG	.15	C ₄	.09
TN	.01	CH	.03	S ₅	-.01
A	-.02	CI	.07	D ₆	.09
C	.01	CL	-.05	I ₇	-.02
K	-.01	CM	.02	E ₈	.03
E	.04	CN	-.06	Z ₉	-.14
N	.06	CO	-.00	K ₁₀	.02
S ₁	.01	CQ ₁	.05	G ₁₁	-.03
V ₁	-.02	CQ ₂	-.07	R ₁₂	.08
P ₁	.04	CQ ₃	.13	H ₁₃	-.03
N ₁	-.12	CQ ₄	.03	N ₁₄	-.06
B ₁	-.05	S ₂	-.08	T ₁₅	.10
B ₂	-.04	V ₂	-.00	M ₁₆	.03
B ₃	.03	P ₂	-.07	L ₁₇	-.02
B ₄	.28	N ₂	.02	P ₁₈	-.02
B ₅	.09	IN	-.02	S	-.05
B ₆	-.08	SH	.01	K ₁	-.08
				K ₂	-.01

Da bi se mogle izvršiti usporedbe relativnog doprinosa svake varijable diskriminativnoj varijabli izračunate su korelacije između varijabli za procjenu kognitivnih i konativnih dimenzija, angažiranosti kineziološkim aktivnostima i stavovima prema sportu i diskriminativne varijable. Te korelacije navedene su u tabeli 2. Međutim, da bi se ovi koeficijenti mogli interpretirati, potrebno je poznavati smjer diskriminativne varijable u odnosu na analizirane grupe maloljetnika. Cetroidi grupa ($C_V = -653, C_1 = 2.205$) pokazuju da je diskriminativna varijabla usmjerena tako, da veće vrijednosti na toj varijabli označavaju veću vjerojatnost da je maloljetniku izrečena neka od institucionalnih sankcija. Kritična tačka na diskriminativnoj varijabli koja separira grupu V od grupe I je 1.429. Manji rezultati od ovog broja dobijeni linearnom kombinacijom varijabli iz analiziranog sistema na osnovu vektora diskriminacijskih koeficijenata označavaju da maloljetnik pripada skupini kojoj je izrečena neka od vaninstitucionalnih mjera. Korelacije između primijenjenih varijabli i diskriminativne varijable pokazuju da su neke od varijabli iz analiziranog sistema znatno povezane sa varijablom koja separira ove grupe, dok je povezanost nekih drugih varijabli vrlo slaba ili nikakva. U sistemu, međutim, nije bilo varijabli koje bi sa diskriminativnom varijablom imale vrlo visoku povezanost.

U prostoru varijabli za procjenu konativnih faktora postoji izvjestan broj varijabli koje imaju

značajnu diskriminativnu vrijednost u smislu separacije ispitanika kojima su izrečene institucionalne, odnosno vaninstitucionalne mjere. Među njima se osobito ističe skala za procjenu agresivnosti ($r_{T15} = .279$); očito je da i u okviru analiziranog sistema agresivnost tretirana kao varijabla koja ima svoj vlastiti parcijalni doprinos diferencira grupe u tom smislu, što se kod maloljetnika kojima je izrečena institucionalna mjera može očekivati znatno veći stupanj agresivnosti; nezavisno od njihovih ostalih kognitivnih i konativnih karakteristika. Naprotiv, veći stupanj sugestibiliteta povezan je sa većom vjerojatnošću pripadanja maloljetnicima kojima je izrečena neka od vaninstitucionalnih sankcija ($r_{85} = .179$). Od ostalih patoloških konativnih faktora depresivnost ($r_{D6} = .206$) povećava vjerojatnost pripadanja grupi I, a fobičnost ($r_{F2} = -.227$) smanjuje vjerojatnost pripadanja toj grupi. Čini se prema tome, da je grupa maloljetnika kojima je izrečena neka od institucionalnih sankcija posebno karakterizirana većim stupnjem agresivnosti, ali i većim stupnjem depresije (što može biti posljedica činjenice da su podvrgnuti institucionalnom tretmanu), dok suci čini se radije izniču vaninstitucionalne mjere sugestibilnim, dakle konformistički orijentiranim maloljetnicima, za koje opravdano pretpostavljaju da se na njih može djelovati i blažim mjerama. Povećana fobičnost kod maloljetnika iz grupe V vjerojatno ima višestruki značaj. S jedne strane fobičnost je samo manifestacija izrazito slabe kontrole anksioznosti, pa ti maloljetnici vjerojatno zbog toga i ne čine teža djela; osim toga fobični maloljetnici obično pred sudom znatnije pokazuju znakove kajanja, pa to može utjecati na sud da im izrekne blažu mjeru.

U prostoru normalnih konativnih faktora samo varijable za procjenu samokontrole, dominacije i u nešto manjoj mjeri premsije imaju značajne korelacije sa diskriminativnom varijablom. Iako ta povezanost nije osobito visoka, relativni doprinos diskriminaciji grupa V i I je znatno viši nego u ostalih varijabli iz Cattellovog sistema za procjenu primarnih konativnih faktora. Prema tome, obzirom da su ove korelacije pozitivne, povećana je vjerojatnost da se maloljetnim delinkventima sa povišenim stupnjem samokontrole i dominacije izriču institucionalne mjere. Ako se uzme u obzir i povišeni stupanj ekstraverzije, koja je također jedno od obilježja maloljetnika iz grupe I, ovaj fenomen se može shvatiti kao posljedica hiperprodukcije ekscitatornih mehanizama koji su odgovorni za sve tri navedene konativne dimenzije. Naime nefunkcioniranje uređaja za kočenje i kontrolu reakcija može imati za posljedicu niz neadekvatnih reakcija, koje su u ovom slučaju bile osnov asocijalnog ponašanja. Izricanje institucionalnih mjera osobama sa ovakvom konativnom strukturom, kao svrsishodna izolacija iz društva može biti u većoj mjeri preventivna nego terapijska mjera, obzirom da je primjena blažih korektivnih tehnika (ubjeđivanje ili savjetovanje, nadzor roditelja i sl.)

kod ovakvih osoba (čija je impluzivnost i agresija također znatna) bez utjecaja na transformaciju u ovom slučaju navedenih, kriminogenih dimenzija. Ovo osobito iz razloga što su ovakve osobe sklone perzistentnom ponašanju u skladu sa vlastitim vrijednosnim sistemom pri čemu je vjerojatnost transformacije ovog sistema pod utjecajem postojećih i uobičajenih represivnih mjera vrlo mala ili nikakva. Razložito je pretpostaviti da bi u cilju resocijalizacije ovakvih maloljetnika, pokušaj kanalizacije ovih dimenzija u nekom, društveno prihvatljivom smjeru, bio od značaja, obzirom da postoji niz aktivnosti, u prvom redu kinezioloških, koje u znatnoj mjeri mogu zadovoljiti potrebu za dominacijom i afirmacijom preko aktivnosti kojima i inače teže osobe sa pozitivnim stupnjem dominacije i agresije.

Povećana premsičnost, a donekle i autija, kod maloljetnika kojima je izrečena neka od institucionalnih mjera, može između ostalog biti i sekundarna pojava uzrokovana životom u instituciji. Međutim, više je vjerojatno da je ovako definirana senzibilnost uzrok povremenih nekontroliranih emocionalnih reakcija, koje uglavnom latentno egzistiraju kod ovakvih osoba, pa se zbog agresivnih i općenito ekscitatornih obilježja ove grupe delinkvenata, mogu manifestirati u težem obliku asocijalnih reakcija, koje povlače i izricanje težih sankcija. Frustracija socijalnih potreba i društvena izolacija kao regresivna mjera mogu se smatrati adekvatnim i iz razloga, što sud vjerojatno opravdano pretpostavlja ovakvu mjeru i preventivnom, obzirom da je kod ovakvih osoba vjerojatnost neadekvatnih reakcija zbog izvjesnog dereističnog stava znatno veća. Ovo potonje potvrđuje i visoki stupanj neurotičnosti (Eysenck — MPI) i depresije maloljetnika kojima je izrečena neka od institucionalnih sankcija, obzirom na labilnost ličnosti i nekontrolirano ponašanje ovakvih osoba prouzrokovano disocijacijom i nekoherentnošću funkcija CNS-a. Međutim, u nizu ranijih istraživanja neurotizam (MPI) i depresija su sa anksioznošću i fobičnošću u faktorskom prostoru činili jednu pregnantnu asteničnu dimenziju dok u ovom uzorku ispitanika, koji je apriorno, na osnovu vrste izrečene sankcije podijeljen u dva subuzorka, egzistiraju i dva taksona asteničnih reakcija, koje su odgovorne za teži, odnosno lakši oblik asocijalnog ponašanja. Jedan takson čini neurotičnost i depresija kao posljedica funkcionalnih poremećaja CNS-a, a koji je karakterističan za maloljetnike koji čine teža krivična djela. Indiferentnost ili čak potreba za samokažnjavanjem kod ovako labilnih osoba može biti u osnovi destruktivnog ponašanja, pri čemu su težina djela i njegovo sankcioniranje interesantni u planiranju i realizaciji djela. U skladu sa ovakvim asteničnim ponašanjem, indiferentnost prema posljedicama može znatno utjecati na stav suda pri donošenju odluke o sankciji, pa se adekvatnijom izgleda smatra mjera izolacije ovakvih osoba iz društva i podvrgavanje institucionalnom tretmanu.

Drugi takson čine također astenične reakcije ali koje se manifestiraju u jednom blažem obliku, tj. u činjenju lakših krivičnih djela, koja povlače izricanje i lakših sankcija, u pravilu vaninstitucionalnih. Ovdje se naime radi o derivatima bazične anksioznosti, koji su u pravilu rigidnog, sugestibilnog i fobičnog karaktera. Obzirom da se pod rigidnim ponašanjem podrazumijeva nadprosječan stupanj autoritarizma, konzervativizma i konformizma, ograničenost modaliteta reakcija, strah pri donošenju radikalnijih odluka i jedan općenito konformističan stav prema postojećim društvenim sistemima vrijednosti može biti značajna kočnica u stvaranju programa odgovornih za modalitete devijantnog ponašanja. Stoga je razumljivo da ovakve, u osnovi anksiozne osobe čine lakša krivična djela, dok njihov konformistički i sugestibilan sistem ophođenja pri sudskom procesu može povoljno utjecati na sud pri odmjeravanju težine sankcije.

Daljom inspekcijom tabele 2 vidljive su značajne pozitivne korelacije nekih testova za procjenu kognitivnih sposobnosti sa diskriminativnom varijablom. To su uglavnom varijable iz baterija B-serija, revidirana serija BETA i GVERTOS (TU, TP, TSR, B, AR, IN, SH i SL) pa se može pretpostaviti da sposobnost rješavanja problema na apstraktnom nivou, a posebno rješavanja problema u verbalnom kodu, povećava vjerojatnost pripadanja maloljetnika grupi I. Ovo osobito iz razloga što i ostale varijable iz B-serije (TO, TNS i TN) i baterije SVPN imaju značajan, premda ne osobito visok relativni doprinos diskriminaciji grupa V i I, u korist grupe I. Objašnjenje ovog fenomena je vjerojatno u činjenici što maloljetnici, uz veoma povoljnu konativnu strukturu kriminogenog karaktera i niza objektivnih egzogenih činilaca, efikasno koriste svoje kognitivne sposobnosti u planiranju i realizaciji krivičnih djela, koje sa stanovišta krivičnog zakonika spadaju u teža krivična djela. Obzirom da se u ovom slučaju radi o tzv. kristaliziranoj inteligenciji koju je relativno lako identificirati, razložito je pretpostaviti da suci devijantno ponašanje ovih maloljetnika ubrajaju u svjesno destruktivno ponašanje koje je upravo zbog navedene konativne i kognitivne strukture veoma teško reducirati, pa smatraju adekvatnom sankciju institucionalnog tipa.

Vjerojatnost da maloljetnik pripada grupi kojoj je izrečena neka od vaninstitucionalnih sankcija povećava se i sa pozitivnijim stavovima prema kineziološkim aktivnostima i stupnjem njihove angažiranosti tim aktivnostima. Pri tom, veću diskriminativnu vrijednost ima skala za procjenu stavova (njena korelacija sa diskriminativnom varijablom iznosi -0,22).

Ovakav rezultat je donekle neočekivan, obzirom da je struktura ličnosti aktualnih i potencijalnih sportaša gotovo kongruentna konativnoj i djelimično kognitivnoj strukturi delinkvenata koji su skloni težem destruktivnom ponašanju. Pri tom aktivni sportaši efikasno kanaliziraju ili eksploatairaju svoje sposobnosti u cilju postizanja sport-

skih rezultata, za razliku od delinkvenata kod kojih se takva struktura ličnosti manifestira u devijantnom ponašanju. Muđutim, može se postaviti niz hipoteza koje bi objasnile veću angažiranost i pozitivne stavove prema kineziološkim aktivnostima upravo onih maloljetnika koji čine lakša krivična djela i kojima su izrečene neke od vaninstitucionalnih sankcija.

- (1) Postoji opravdana pretpostavka da maloljetnici iz grupe V potiču iz areala koji im pružaju veću mogućnost angažiranja u kineziološkim aktivnostima i čija socijalna struktura povoljno utječe na formiranje stavova tih maloljetnika.
- (2) Ovakav rezultat može biti i posljedica vaninstitucionalnog tretmana, koji pored niza korektivnih tehnika podrazumijeva i uključivanje maloljetnika u druge aktivnosti kao vid okupacione terapije ili kanaliziranja i redukcije njihovih kriminogenih dimenzija ličnosti u raznim društveno-pozitivnim aktivnostima. Pri tom kineziološka aktivnost u znatnoj mjeri odgovara tim uvjetima.
- (3) Moguće je da sportska društva direktno ili indirektno djeluju u smislu odgoja i onih maloljetnika koji imaju izražene kriminogene dimenzije ličnosti, pri čemu pedagoška uloga trenera i specifičan život sportaša mogu utjecati na redukciju ili kanalizaciju ovih dimenzija. Međutim, činjenica je da je relativno mali broj maloljetnih delinkvenata obuhvaćen ovim istraživanjem aktivno uključen u neku kineziološku aktivnost, što dovodi u sumnju vjerodostojnost ove hipoteze kao jedine moguće.
- (4) Maloljetnici iz grupe kojoj je izrečena neka od institucionalnih sankcija imaju općenito negativistički stav prema institucionaliziranim pa time i kineziološkim oblicima aktivnosti, percipirajući ih kao oblike društvene prisile. S druge strane, maloljetnici iz grupe V, pod znatnim utjecajem konformističkih stavova i vrlo izražene sugestibilnosti, podvrgnuti općedruštvenim stavovima i obilnoj propagandi od strane svih vrsta mass-medija, prihvaćaju pozitivan stav društva prema kineziološkim aktivnostima kao vlastiti stav.
- (5) Obzirom na konativnu strukturu maloljetnika kojima je izrečena neka od vaninstitucionalnih sankcija, koja je u osnovi asteničnog i konverzivnog karaktera, ne može se odbaciti ni pretpostavka da su ovakve ličnosti sklone identifikaciji sa autoritetima. Ovo osobito iz razloga što se radi o malodobnim osobama, pa identifikacija sa sportskim autoritetima može biti znatno izražena kod ličnosti sa ovakvom konativnom strukturom, a pozitivan stav prema sportu može biti samo posljedica ovog fenomena.

- (6) Obzirom na natprosječan stupanj rigidnosti maloljetnika iz grupe V može se očekivati da su na tvrdnje iz skale K-1 (za procjenu stavova prema kineziološkim aktivnostima), koje u izvjesnoj mjeri sugeriraju konformistične reakcije, odgovorili u skladu sa konformističkim i konzervativnim stavovima. Prema tome, navedeni rezultati diskriminativne vrijednosti skale K-1 mogu biti i artefakt konstrukcije i sadržaja ove skale. Međutim, treba napomenuti da je u nizu prethodnih istraživanja skala K-1 pokazala vrlo dobre metrijske karakteristike uključujući i osjetljivost, pa sa sumnjom treba prihvatiti ovu interpretaciju kao jedinu ili samostalnu.
- (7) Vjerojatnije je da je ovakav rezultat posljedica istina konformističkih obilježja ove grupe maloljetnika, ali pri čemu je konformizam mogao utjecati na stvarno formiranje pozitivnih stavova prema kineziološkim aktivnostima. Ovo osobito iz razloga što je znatan broj maloljetnika iz ove grupe stvarno angažiran ovim aktivnostima, nezavisno od njihovih stavova, premda je, na žalost, vjerojatno da je i ovo potonje posljedica sugestibilnog i konformističkog stava. Obzirom na ovakve okolnosti koje su uvjetovale sportsku angažiranost ne začuđuje ni podatak iz ranijih analiza na istom uzorku ispitanika, da maloljetnici, premda angažirani kineziološkim aktivnostima, ne postizu zapaženije sportske rezultate.

TABELA 2
KORELACIJE VARIJABLI SA
DISKRIMINATIVNOM VARIJABLOM

TBK	.13	BESK	-.27	SL	.19
TU	.16	CA	-.07	SIN	.05
TSB	.09	CB	.08	A ₁	-.10
TP	.14	CC	-.08	F ₂	-.23
TO	.03	CE	.24	O ₃	.01
TSR	.14	CF	.06	C ₄	.03
TNS	.02	CG	.10	S ₅	-.01
TN	.02	CH	.09	D ₆	.21
A	-.24	CI	.15	I ₇	.06
C	-.11	CL	.01	E ₈	.03
K	-.12	CM	.10	Z ₉	-.05
E	.14	CN	-.03	K ₁₀	.07
N	.19	CO	.03	G ₁₁	-.01
S ₁	.11	CQ1	.05	R ₁₂	.04
V ₁	.07	CQ2	.05	H ₁₃	-.03
P ₁	.11	CQ3	.18	N ₁₄	.06
N ₁	-.10	CQ4	.02	T ₁₅	.28
B ₁	.02	S ₂	.04	M ₁₆	.11
B ₂	-.03	V ₂	.08	L ₁₇	.07
B ₃	.10	P ₂	-.03	P ₁₈	.06
B ₄	.30	N ₂	-.02	S	-.18
B ₅	.22	IN	.15	K ₁	-.22
B ₆	.02	SH	.22	K ₂	-.16
		AR	.19		

Razlike između grupa u primijenjenim varijablama, tretirane posebno bez obzira na sistem pre-

ostalnih, testirane su analizom varijance. U tabeli 3 navedene su aritmetičke sredine grupa za svaku varijablu, F — test i vjerojatnost da između aritmetičkih sredina grupa nema razlike dobijena uz 1 i 525 stupnjeva slobode.

Ovakva analiza dakako ima smisla samo pod uvjetom da se grupe značajno razlikuju u okviru cijelog sistema varijabli. Kako je ta razlika očito značajna, može se imati povjerenja i u razlike utvrđene u pojedinačnim varijablama.

Veličina razlika, pa i njihov smjer, a naročito značajnost razlika aritmetičkih sredina u pojedinim varijablama može, ali ne mora imati korelaciju sa značajem te varijable, promatrane u okviru čitavog diskriminativnog sistema. Ipak je od izvjesnog interesa razmotriti razlike između grupa u pojedinim varijablama, osobito stoga što su mnoge među njima mjera nekih prikazanih latentnih dimenzija.

Kao što se i moglo očekivati na temelju rezultata diskriminativne analize grupe se znatno razlikuju u pogledu stupnja agresivnosti. Maloljetnici kojima je izrečena neka od institucionalnih mjera u prosjeku su znatno agresivniji od onih kojima je izrečena neka od vaninstitucionalnih mjera.

Vjerojatnost da aritmetičke sredine grupa u skali S nisu jednake iznosi 0.068. Iako se obično ovakva vjerojatnost ne smatra dovoljnom za odbacivanje nulte hipoteze, ipak je očito da su šanse male da se grupe V i I zaista ne razlikuju u seriji ponovljenih pokusa. Može se dakle sa određenim oprezom tvrditi da su maloljetnici iz grupe V zaista sugestibilniji od onih iz grupe I, a ne samo da je varijabla S značajan diskriminator u ovom sistemu varijabli.

Razlike između aritmetičkih sredina grupa V i I značajne su i u skalama za procjenu autoritarizma i političkog konzervativizma, koje izgleda u ovom slučaju jedine nose informacije o razlikama u stupnju rigidnosti kod maloljetnika kojima su izrečene vaninstitucionalne, odnosno institucionalne mjere, u korist maloljetnika iz grupe V.

Vjerojatnost da aritmetičke sredine u grupama V i I u kognitivnim varijablama nisu jednake visoka je samo u testovima B₄ i B₅ (.003, odnosno .024) i SH, AR i SL (.027, .055, .058). Moguće je da su u ovom uzorku maloljetnika upravo ove varijable dovoljni reprezentanti kognitivnog nivoa delikvenata iz grupe I. Međutim, vjerojatno se radi i o činjenici da su maloljetnici povrgnuti institucionalnom tretmanu već ranije bili testirani baterijama Revidirana serija BETA i GVERTOS, koje su se u ovom istraživanju ponašale kao re-test.

Aritmetička sredina maloljetnika iz grupe V veća je u odnosu na istu vrijednost maloljetnika iz grupe I u skali za procjenu fobičnosti, pri čemu vjerojatnost da se ove grupe ne razlikuju iznosi .021.

U skalama za procjenu stavova prema sportu i stupnja angažiranosti kineziološkim aktivnostima

razlike između grupa V i I značajne su samo u skali K-1 (.027) i to u korist maloljetnika kojima je izrečena neka od vaninstitucionalnih sankcija.

TABELA 3

ARITMETIČKE SREDINE VARIJABLI U GRUPAMA V i I i TEST ZNAČAJNOSTI RAZLIKA ARITMETIČKIH SREDINA

VAR	\bar{X}_V	\bar{X}_I	F	P
TBK	23.79	25.04	1.757	.182
TU	5.98	6.54	2.609	.103
TSB	5.94	6.26	.865	.645
TP	25.34	26.65	2.002	.154
TO	6.55	6.63	.072	.785
TSR	20.43	21.78	1.976	.157
TNS	6.29	6.36	.051	.816
TN	6.60	6.71	.060	.802
A	31.30	24.54	6.034	.014
C	31.91	28.28	1.313	.251
K	-11.66	-14.40	1.492	.220
E	19.31	20.58	1.955	.159
N	25.02	26.39	3.511	.058
S ₁	12.61	13.66	1.214	.270
V ₁	10.34	10.67	.444	.513
P ₁	9.74	10.40	1.176	.278
N ₁	3.97	3.35	1.014	.316
B ₁	7.88	7.92	.051	.816
B ₂	18.91	18.76	.068	.791
B ₃	10.23	10.53	.953	.669
B ₄	9.09	10.55	9.569	.003
B ₅	13.46	14.26	4.977	.024
B ₆	16.33	16.41	.032	.853
BESK	4.52	4.30	7.615	.006
CA	20.48	20.24	.437	.516
CB	10.70	10.99	.708	.594
CC	28.64	28.17	.609	.558
CE	23.93	25.38	6.060	.014
CF	26.94	27.34	.409	.530
CG	22.64	23.09	1.003	.318
CH	25.99	26.59	.835	.636
CI	17.77	18.35	2.320	.124
CL	20.31	20.34	.005	.941
CM	22.98	23.50	1.101	.295
CN	18.91	18.81	.084	.769
CO	23.20	23.36	.076	.779
CQ1	20.26	20.46	.265	.614
CQ2	20.53	20.72	.247	.656
CQ3	23.39	24.22	3.199	.071
CQ4	23.41	23.51	.032	.853
S ₂	10.59	10.88	.126	.724
V ₂	6.15	6.57	.704	.593
P ₂	.15	-.01	.112	.737
N ₂	7.72	7.61	.025	.870
IN	13.95	14.88	2.375	.119
SH	6.97	7.78	4.765	.027

VAR	\bar{X}_V	\bar{X}_I	F	P
AR	8.00	8.70	3.593	.055
SL	8.22	9.05	3.526	.058
SIN	23.63	24.01	.221	.644
A ₁	38.76	37.43	.949	.668
F ₁	22.83	19.24	5.289	.021
O ₁	14.08	14.21	.019	.885
C ₁	13.64	13.86	.073	.784
S ₅	34.25	34.18	.003	.958
D ₆	26.35	29.95		
I ₇	11.24	11.63	.334	.571
E ₈	10.87	11.07	.068	.790
Z ₉	8.12	7.74	.248	.625
K ₁₀	6.99	7.53	.464	.503
G ₁₁	6.68	6.64	.004	.952
R ₁₂	6.55	6.89	.193	.664
H ₁₃	20.10	19.66	.093	.759
N ₁₄	15.13	15.77	.427	.521
T ₁₅	30.23	34.78	8.036	.005
M ₁₆	39.71	41.67	1.212	.271
L ₁₇	23.55	24.83	.521	.522
P ₁₈	29.36	30.36	.368	.552
S	36.25	33.80	3.254	.068
K ₁	33.48	31.22	4.762	.027
K ₂	22.32	20.87	2.731	.095

7. ZAKLJUČAK

Na uzorku od 398 maloljetnika kojima je sud za počinjena djela protiv imovine i protiv života, tijela i ličnosti izrekao neku od vaninstitucionalnih mjera i uzorku od 129 maloljetnika kojima je sud za takva djela izrekao neku od institucionalnih sankcija, primijenjeno je 28 kognitivnih testova saturiranih osim generalnim kognitivnim faktorom i faktorima edukcije, simboličkog i perceptivnog rezoniranja i 40 konativnih testova saturiranih, osim sa generalnim faktorom neurotizma, i faktorima identificiranim kao astenični, konverzivni i stenični sindrom, ekstraverzija, rigidnost i integriranost ličnosti. Pored toga primijenjena je jedna skala za procjenu stupnja angažiranosti kinetiološkim aktivnostima i jedna skala za procjenu stavova prema sportu. Diskriminacija grupa u prostoru svih sedamdeset manifestnih varijabli pokazala je da se grupe među sobom razlikuju. Veće vrijednosti na diskriminativnoj varijabli imali su maloljetnici kojima je izrečena neka od institucionalnih sankcija. Ti su se maloljetnici razlikovali od onih kojima je izrečena neka od vaninstitucionalnih sankcija po većem stupnju agresivnosti i depresije, većem stupnju ekstraverzije, a posebno dominacije i po općenito većem stupnju kognitivnih sposobnosti posebno onih koji su pod utjecajem akulturacije. Maloljetnici kojima je izrečena neka od vaninstitucionalnih mjera imali su znatno veći stupanj fobičnosti, sugestibiliteta i rigidnosti. Unatoč tome, generalni neurotizam, definiran u Eysenckovom smislu bio je intenzivniji u grupi maloljetnika kojima je izrečena neka od

institucionalnih mjera. Maloljetnici kojima je sud izrekao neku od vaninstitucionalnih mjera imali su općenito pozitivnije stavove prema sportu i bili su u većoj mjeri angažirani kineziološkim aktivnostima.

Na temelju informacija o kriterijima po kojima tužilac predlaže, a sud izriče sankcije maloljetnim delinkventima, ovi su se rezultati mogli interpretirati kao efekat težine počinjenog djela u funkciji kriminogenih karakteristika ličnosti i efekat prognoze suda o delinkventnom ponašanju maloljetnika koji imaju različitu strukturu kriminogenih psihičkih karakteristika. Veća angažiranost i pozitivniji stav prema kineziološkim aktivnostima kod maloljetnika kojima je sud izrekao vaninstitucionalne, dakle blaže mjere, mogli su se pripisati većem stupnju socijalizacije tih delinkvenata, a djelom i konformističkom prihvaćanju institucionaliziranih formi ponašanja. Jednako je međutim prihvatljiva hipoteza da kriminogena struktura ličnosti definirana osobito steničnim ekstravertiranim, a posebno agresivnim karakteristikama tendira većem probabilitetu činjenja težih krivičnih djela, ukoliko agresivne tendence nisu kanalizirane kineziološkom aktivnošću, pa uslijed toga takvim maloljetnicima sud izriče teže sankcije. Na temelju relacija između kognitivnih i konativnih karakteristika maloljetnika, njihove kineziološke aktivnosti i težine izrečenih sankcija, zaključeno je da bi programirana kineziološka aktivnost bila vrlo pogodno sredstvo za prevenciju delinkventnog ponašanja i resocijalizaciju maloljetnih delinkvenata.

8. LITERATURA

1. Bujas, Z.
B-serija, Republički zavod za zapošljavanje, Zagreb, 1964.
2. Cattell, R. B.
Personality. New York, 1950.
3. Cattell, R. B.
The Description of Personality. I. Foundations of Trait Measurement. Psych. Rev., 1940, 1950.
4. Čerlek, B., V. Kovačević, A. Matić, K. Momirović i B. Wolf.
Prilog proučavanju predelinkvencije i delinkvencije maloljetnika. Zagreb, 1962.
5. Davidović, D., K. Momirović, J. Špadijer, V. Kovačević, M. Singer, I. Ignjatović, D. Radovanović, S. Horga, M. Mejovšek i suradnici
Efikasnost krivičnih sankcija prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela s posebnim osvrtom na povratništvo kod maloljetnika. (Studijski projekt), Beograd, Zagreb, 1968.
6. Eysenck, H. J.
Dimension of Personality. London, 1947.
7. Eysenck, H. J.
Handbook of Abnormal Psychology. Pitman Medical Publishing Co. London, 1960.
8. Eysenck, H. J., Handbook of Abnormal Psychology. Pitman Medical Publishing CO. London, 1960.
9. Fiutko, R.
Wychowanie fizyczne i sport-instotnym czynnikami u redakcji mladocianych przestepcon. Kultura Fizyczna 5, Varšava, 1967.
10. Kovačević, V.
Utjecaj subjektivnih faktora na pojavu recidivizma kod malodobnih prestupnika (Doktorska disertacija) Zagreb, 1965.
11. Little, A.
Professor Eysenck's Theory of Crim. An Empirical Test on Adolescent Offenders. Brit. J. Crim., 1963. 2.
12. Marković, T.
Maloljetnička delinkvencija, Zagreb, 1965.
13. Matić, A. i V. Kovačević
Neki problemi iz psihologije malodobnog prestupnika, Zagreb, 1962.
14. Milutinović, M.
Osnovni etiološki i fenomenološki problemi omladinske delinkvencije. Sociologija, 1965, 1.
15. Milutinović, M.
Kriminologija. Prosveta. Beograd, 1969.
16. Momirović, K.
Faktorska struktura nekih neurotskih simptoma (Doktorska disertacija). Zagreb, 1963.
17. Momirović, K., I. Klesinger, N. Sabioncelo, N. Viskić, B. Wolf, M. Mejovšek, R. Bujanović-Pastouvić i S. Horga
Struktura i mjerenje patoloških konativnih faktora. Republički zavod za zapošljavanje. Zagreb, 1971.
18. Momirović, K. i V. Kovačević
Evaluacija dijagnostičkih metoda. Republički zavod za zapošljavanje. Zagreb, 1967.
19. Momirović, K., V. Kovačević, M. Singer, M. Mraković, N. Sabioncelo, N. Viskić, B. Wolf, S. Horga i R. Bujanović-Pastouvić
Izrada psihometrijskih postupaka za određivanje strukture ličnosti maloljetnih delinkvenata. Institut za kineziologiju, Zagreb, 1968.
20. Mraković, M.
Tjelesno vježbanje kao faktor redukcije maloljetničke delinkvencije (Doktorska disertacija). Zagreb, 1970.
21. Mraković, M.
Utjecaj sistematskog bavljenja tjelesnim vježbanjem na strukturu ličnosti. Zagreb, 1966.
22. Singer, M., V. Kovačević i K. Momirović
Kriteriji suda pri izricanju sankcija maloljetnim prestupnicima (U štampi).
23. Zvonarević, M.
Psihološki i socijalni faktori omladinskog kriminaliteta. Zagreb, 1955.